

Door bos en duin, wandelen op Schiermonnikoog

FRANK VAN DER LECQ C.S.

Wandelen is een goede manier om te genieten van de onge-repte natuur van Schiermonnikoog. Aan de hand van deze wandelroute komt u op de mooiste plekjes en wordt u gewezen op verschillende details die de moeite van het bekijken waard zijn.

Het eiland Schiermonnikoog heeft eeuwen naar het oosten 'gewandeld'. Westenwind en zeestromingen verplaatsten het zand die kant op. De eilandbewoners moesten wel meetrokken. In de achttiende eeuw verdween het oude dorp in de golven. De bewoners trokken naar het oosten en stichtten rond 1720 het huidige dorp Schiermonnikoog. Het laatste ontstond de Noorderstreek. Rechts liggen de tuinen van de Langestreek, de grond aan de Noorderstreek is te droog en te arm voor tuinen. Hier groeien alleen duindoorn en kruipwilg. Het was de woonplaats van de armste eilanders, die het vaak moesten doen met huizen van sloopmateriaal en wrakhout.

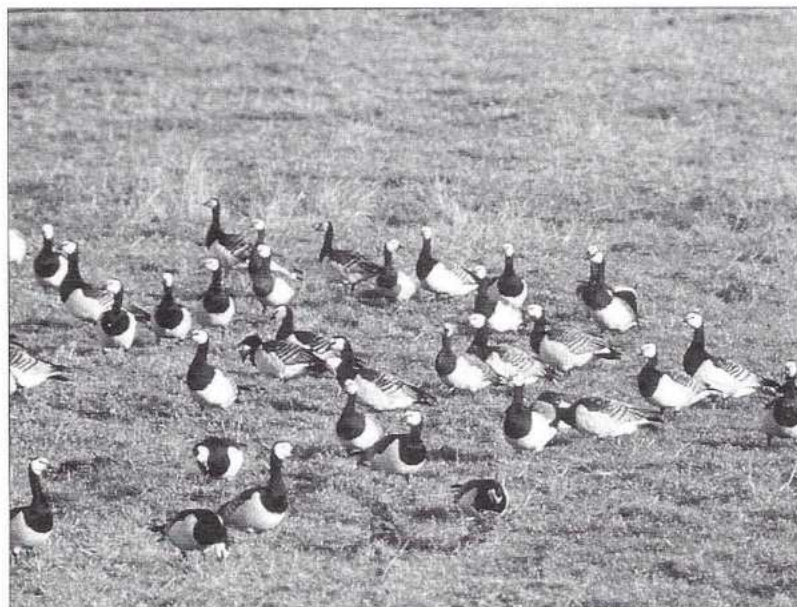
Startpunt: Bezoekerscentrum 'Schiermonnikoog'

Lengte: 5 km (2 tot 2,5 uur)

Start: Bezoekerscentrum (1). Wandel richting centrum dorp. Sla bij het dorpshuis linksaf, de Noorderstreek in. Steek even later de Badweg schuin over en blijf de Noorderstreek volgen.

Sla aan het oosteinde van de Noorderstreek, waar de weg een scherpe bocht naar rechts maakt (2), linksaf een ruitpad in (gele paaltjes). Houd op een splitsing rechts aan - op een tweede splitsing vlak daarna links, de duinrichel af. Sla aan de voet van het duin (3) rechtsaf een pad langs de duinvoet in, met vlak terrein aan de linkerhand.

Van september tot juni zijn er grote groepen grazende ganzen in de Banckspolder te zien, vooral brand- en rosganzen. Op de foto een groep brandganzen (foto: Jacques van der Neut).

Mossen

In de Schiermonnikog duinen groeien veel mossen. Mossen nemen geen voedingsstoffen op via de wortels, maar direct door de celwanden heen. De 'worteltjes' van mossen dienen alleen om de plantjes stevig te verankeren in de bodem. Mossen planten zich voort door middel van sporen. In vochtige tijden ontstaan talloze sporenhoudertjes op stengeltjes. Voor mossen lijkt droogte fataal. Maar ook na lange tijd van droogte is één regenbui voldoende om ze weer tot leven te brengen.

Negeer bij een kruising (4) het ruitpad en volg het pad door het vochtig berkenbos tot bij het schelpenpad nabij de Berkenplas (5). Ga daar rechtsaf het schelpenpad op, laat het restaurant links liggen en loop rechtdoor tussen de dennen door naar een brede grintweg.

Berkenplas

De Berkenplas is geen natuurlijk duinmeertje. Wel is dit gebied altijd vochtig geweest. Het zand uit de Banckspolder aan de noordzijde tegen zeewater moeten beschermen, stormvloedvast te maken. Tussen het oosteinde van de waddendijk en Vredenhof waren de duinen namelijk lager dan deltahogte. Via de Oosterkwelder zouden springvloeden het noordoostelijk deel van de Banckspolder kunnen bedreigen. Onder andere met zand uit de Berkenplas zijn de duinen tussen de dijk bij de eendenkooi en Vredenhof begin jaren zestig flink opgehoogd.

De grintweg rechtsaf volgen tot aan de asfaltweg, de Prins Bernardweg (6). Ga die linksaf op maar sla direct weer rechtsaf, een schelpenpad in richting veerdam.

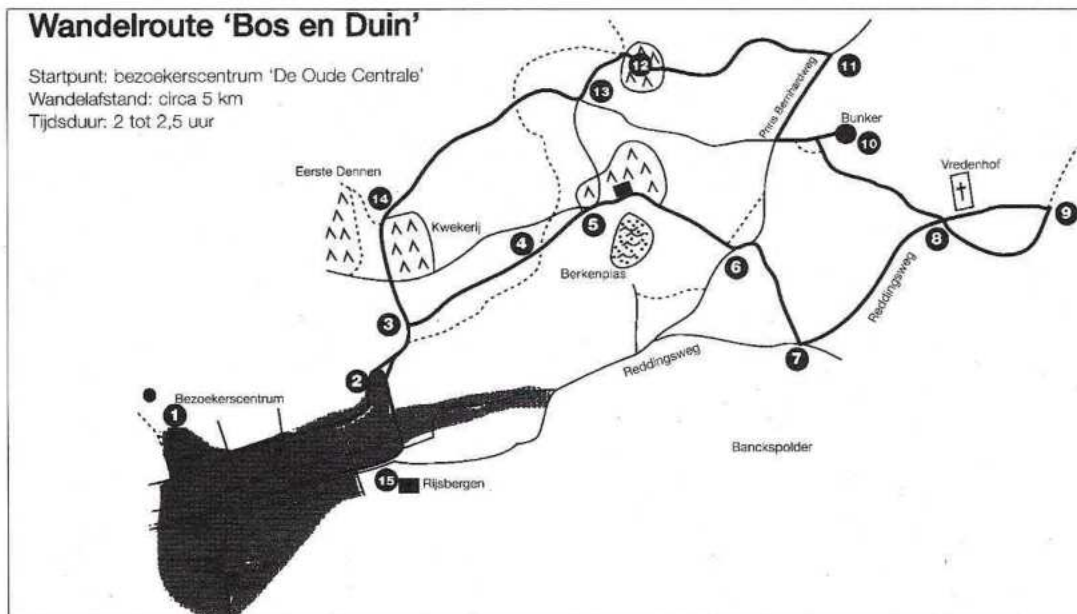
De wegen en paden op Schiermonnikoog hebben een eigen geschiedenis. De Prins Bernardweg leidt naar het badstrand tussen paal 6 en 7. Vroeger lag het badstrand veel westelijker, bij paal 4 (vandaar Badweg). Maar wind en zeestromingen zorgden in de jaren twintig voor sterke kustafslag, terwijl er de laatste decennia een zandbank voor de kust ligt. Zo is ook het badstrand naar het oosten verschoven en vervult de Prins Bernardweg nu de functie van badweg.

Het schelpenpad richting veerdam lijkt door een diepe duinvallei te lopen. In werkelijkheid ontstond deze 'doorbraak' door afgravingen.

Sla op de viersprong aan de rand van de polder (7) scherp linksaf de Reddingsweg in, richting Vredenhof.

Wandelroute 'Bos en Duin'

Startpunt: bezoekerscentrum 'De Oude Centrale'
Wandelafstand: circa 5 km
Tijdsduur: 2 tot 2,5 uur

Banckspolder

De Banckspolder is een aaneengesloten gebied van 260 hectare. Door de intensieve landbouw in de polder is de waarde voor planten en vogels afgenomen. Weidevogels als grutto en kievit broeden er veel minder dan vroeger. Van september tot juni zijn er grote groepen grazende ganzen te zien, vooral brand- en rotganzen.

Een deel van de Reddingsweg vervulde vroeger de functie van koepad. Eilander boeren brachten 's zomers via dit pad hun vee van het dorp naar de kwelders waar het graasde. In de negentiende eeuw is het pad verbreed om het berijdbaar te maken voor de roeireddingboot. Deze werd getrokken door paarden, bij reddingsacties tijdelijk door boeren afgegaan.

Op de viersprong aan de bosrand (8) recht door, richting Vredenhof. Vredenhof

Op de begraafplaats Vredenhof liggen drenkelingen en oorlogsslachtoffers begraven. Voorheen begroeven de eilanders drenkelingen in de duinen nabij de Reddingsweg. Maar tijdens de eerste wereldoorlog nam het aantal doden aanmerkelijk toe. De toenmalige eigenaar van Schiermonnikoog, de Duitse graaf Von Bernstorff, en enkele eilanders kwamen op het idee Vredenhof aan te leggen. Sinds 1982 beheert de Nederlandse Oorlogsgravenstichting deze begraafplaats.

Sla, Vredenhof uitgekomen, linksaf een pad in over een steile duinrichel heen. Aan het einde van een pad door vochtig berkenbos (9) rechtsaf, een breed duinpad in.

Begrazen

De hoge duinrichel nabij Vredenhof maakt deel uit van de eilander zeewering en is begin jaren zestig opgehoogd, onder meer met het zand uit de Berkenplas. Even na punt 9 passeert deze wandelroute de duinrichel opnieuw. Er staat een bankje en een bord dat de kooicirkel aangeeft. In een straal van 1200 meter rond de eendenkooi, die aan het oostende van de polder ligt, gelden bijzondere regels om de rust voor de kooi te waarborgen. Hier vandaan

zijn in het oosten meestal wel grazende koeien te zien. Tussen begin mei en 1 november graast in dit gebied, het Groene Glop, jongvee van eilander boeren. Glop is Schiermonnikoogs voor 'laagte in de duinen'. De koeien houden de begroeiing kort, zodat niet alles wordt overwoekerd door slechts enkele plantensoorten, zoals kruipwilg en berk. Dit begrazingsproject, dat de variatie in de plantengroei moet vergroten, loopt sinds 1991.

Volg het duinpad tot op de viersprong nabij Vredenhof (8). Hier recht door, richting een hoog duin met bunker. Sla even voor de asfaltweg, bij enige fietsenhekken, rechtsaf het uitzichtduin (10) op.

Appelboom

Een appelboom siert de viersprong nabij Vredenhof. Tot veler verrassing staan langs de meeste Schiermonnikooger duinpaden wel enkele appelbomen. Onderzoek in 1981 wees weggegooid klokhuizen als oorzaak aan. Nieuw onderzoek wees uit dat de oudste boompjes zo'n dertig jaar oud zijn. Hoe hebben de zaailingen het zo ver kunnen brengen? Immers, konijnen zijn dol op hun bast. Waarschijnlijk hebben de appelboompjes geprofiteerd van een grote myxomatose-epidemie in het begin van de jaren vijftig. Die decimeerde in korte tijd een konijnenstand van circa 150 duizend dieren, met als gevolg dat eilanders en badgasten nu kunnen profiteren van appels die soms sterk lijken op Golden Delicious, James Grieve, Benoni of Granny Smith.

Bunkerduin

Het bunkerduin is de hoogste plaats van het eiland. De bunker is een restant van de Duitse bezetting in de tweede wereldoorlog. Bovenop zijn alle landschapstypen van het eiland te overzien. De bunker is een goede observatiepost tijdens de vogeltrek in voor- en najaar. Vanaf deze hoge plaats is er in de duinen ook altijd wel een jagende kiekendief te ontdekken. Op het eiland broeden twee soorten van deze roofvogelfamilie, de blauwe en de bruine kiekendief.

Verlaat het bunkerduin en daal af naar de asfalt-

Niet allen per voet, maar ook per fiets is Schiermonnikoog de moeite waard (foto: Louis Wiersema).

weg, de Prins Bernardweg. Sla deze rechtsaf in. Ga na ongeveer 200 meter (11) links een ruiterspad in (gele paaltjes). Volg de gele paaltjes tot op een viersprong aan de rand van een klein dennenbos (12). Sla daar linksaf.

Slangekruid

Langs het begin van dit ruiterspad, de oprit van de vroegere vuilstortplaats, groeit het hele jaar door slangekruid. Deze plant is karakteristiek voor kalkrijke plaatsen in de duinen waar de bodem verstoord is, bij voorbeeld in bermen. Je komt slangekruid tegen in twee vormen: als rozet en als bloeiende plant met roze tot blauwe bloemen. De naam slangekruid komt van de muilvormige bloem waaruit een gespleten stijl steekt: sprekend een slangekop.

Volg dit duinpad tot aan een viersprong met een schelpenpad (13). Sla hier rechtsaf, een grasachtig duinpad in. Volg dit pad over een afstand van 500 meter tot aan de rand van een open plek. U kruist hierbij een ruiterspad. Aan het einde van dit pad komt u op een open plek in het bos. Rechts staat een picknickbank. U gaat hier linksaf en komt op het Hazeweitje (14).

Slangekruid is karakteristiek voor kalkrijke plaatsen in de duinen waar de bodem verstoord is, bij voorbeeld in bermen. Je komt slangekruid tegen in twee vormen: als rozet en als bloeiende plant met roze tot blauwe bloemen (foto: Ruth van Crevel).

Kamperfoelie

In de berken en meidoorns langs dit duinpad slingert veel kamperfoelie. De verleidelijke geur van de kamperfoelienectar is het sterkst in zomeravonden en -nachten. De bloemen zijn licht van kleur zodat nachtvlinders, door de geur gelokt, weten waar ze moeten zijn. De rode bessen zijn voor de mens giftig, maar voor vogels niet. Gebit en maagzuur van de mens maken de pitten van de bessen kapot en juist die zijn giftig.

Volg de linker bosrand van het hazeweitje. Steek rechtdoor een schelpenpad over, een graspad in met links open terrein en rechts een houtsingel. Beklim even verderop (3) rechtdoor een hoge duinrichel. Houd op een driesprong rechts aan en daal de duinrichel af langs de gele paaltjes.

Kwekerij

Het bosperceel aan uw linkerhand staat bekend als de Kwekerij. In 1912 is dit terrein aangelegd door de Heidemij in opdracht van Von Bernstorff en vormde het de 'kraamkamer' van de naaldbomen waaruit de eilander bossen moesten gaan bestaan. Een van de twee grotere bossen, de Eerste Dennen, ligt aan de overkant van het Hazeweitje. De bossen waren bedoeld als duinvastleggers, bestand tegen wind en het hoge zoutgehalte in de lucht, maar ook als houtproducenten. Rond de kwekerij staan bij voorbeeld groepjes sitkaspar, snelle groeiers, afkomstig uit Noord-Amerika. Ze zijn herkenbaar aan de zilverige, grijsgroene, scherpgepunte naalden en zijn bestand tegen wind en het zoutgehalte in de lucht. Maar de voornaamste naaldboom in de Kwekerij is de Corsicaanse den, evenzeer snelgroeier en opgewassen tegen wind en zout. De lange naalden van deze boom zijn grijsgroen en golvend gedraaid. Van de houtproductie op Schiermonnikoog is weinig terecht gekomen. De bodem bleek te arm en het klimaat te extreem. Maar in de luwte groeien (loof)bomen en struiken die zonder de dennenbossen niet zouden gedijen.

Bij de vakantiehuisjes (2) links aanhouden, een klinkerweg in door dicht geboomte. Sla de Langestreek, waarop deze klinkerweg uitkomt (15), rechtsaf het smalle tegelpad in langs de huizen. U bent nu terug in het dorp Schiermonnikoog.

Iepen

Iepen zijn op Schiermonnikoog de meest karakteristieke dorpsbomen. Voor het eilander huis nr.30 staan er twee. Iepen zijn te herkennen aan het ruwe blad met de scheve bladvoet. Op de gegroefde bast van de eilander iepen groeit een rijkdom aan korstmossen.

Een van de vele voorschriften waaraan het nieuwe dorp in 1720 moest voldoen was, dat er voor elk huis twee iepen moesten staan. Voor Langestreek 30 staan die er inderdaad, maar ze zijn - zoals de meeste iepen in het dorp - niet ouder dan 100 jaar. Veel bomen vielen - vooral in de jaren vijftig t/m zeventig - ten prooi aan de iepziekte.

Hiermee bent u aan het einde van de route. Deze route is een verkorte versie van de Wandelroute 'Bos en Duin' die is uitgegeven door Nationaal Park Schiermonnikoog.

Tekst: Yvonne Alberts, Cees van der Wal, Martin Schoemaker en Louis Wiersema en Frank van der Lecq (eindredactie).